

РОЛЬ І МІСЦЕ МИТНИХ ДОКУМЕНТІВ В АНГЛОМОВНОМУ ОФІЦІЙНО-ДІЛОВОМУ ДИСКУРСІ

Стаття присвячена дослідженню офіційно-ділового дискурсу, а саме його складової – офіційно-ділової документації. В статті уточнюються дефініції термінів “документ” та “митний документ”. Також робиться спроба визначити роль та місце митної документації в офіційно-діловому дискурсі.

Ключові слова: офіційно-діловий дискурс, документ, митний документ, види митної документації.

Светличная А.А. Роль и место таможенных документов в англоязычном официально-деловом дискурсе.

Статья посвящена изучению официально-делового дискурса, а точнее его составляющей – официально-деловой документации. В статье уточняются дефиниции терминов “документ” и “таможенный документ”. Также делается попытка определить роль и место таможенной документации в официально-деловом дискурсе.

Ключевые слова: официально-деловой дискурс, документ, таможенный документ, виды таможенной документации.

Svetlichnaya A.A. The role and place of customs documents in English official business discourse.

This article is devoted to the study of official business discourse, his component - official business documents. The definitions of terms “document” and “customs document” are made more exact. The attempt to define the role and place of customs documents in official business discourse is done.

Key words: official business discourse, document, customs document, types of customs documents.

Останнім часом в сучасній лінгвістиці спостерігається підвищений інтерес до офіційно-ділового дискурсу, до офіційно-ділових текстів. В даному напрямку існує велика кількість досліджень, але багато питань досить залишаються не вирішеними. В той час, коли увагу лінгвістів привертають різні сфери ділової комунікації (дипломатична, бізнесова тощо), об'єктом розвідок стають тексти документів, говорити про існування ґрунтовного дослідження офіційно-ділового дискурсу поки не можливо. Глобалізація економіки, розвиток міжнародних відносин призводить до появи нових документів, що представляють, безумовно, великий інтерес для лінгвістів.

Об'єктом даного дослідження виступають митні документи, як тексти специфічної функціональної спрямованості.

Предметом дослідження є декларації, сертифікати, інвойси та інші митні документи.

Мета дослідження – визначити місце та роль митної документації в офіційно-діловому дискурсі.

Для досягнення окресленої мети необхідно вирішити ряд наступних **завдань**:

- уточнити зміст поняття “документ”;
- дати визначення поняттю “митний документ”;
- визначити ієрархічну структуру англомовного офіційно-ділового дискурсу;
- визначити місце митної документації в системі текстів офіційно-ділового дискурсу.

Відомо, що мова відображає та підтримує функціонування будь-якої галузі людської діяльності, офіційно-діловий дискурс являє собою статусно-орієнтовану мовленнєву діяльність в адміністративно-правовій/діловій сферах, а результатом такої діяльності є документ. Тому, на даному етапі виникає потреба уточнити зміст поняття “документ”.

Так, у широкому розумінні документ (від лат. documentum – зразок, свідоцтво, доказ) являє собою “матеріальний об'єкт, що містить інформацію в зафіксованому вигляді і спеціально призначений для її передачі в часі та простору” [Большая Советская Энциклопедия 1972, с.403].

Словник української мови дає наступне визначення документу: 1) діловий папір, що посвідчує певний юридичний факт, підтверджує право на що-небудь, служить доказом чого-небудь; 2) письмове свідоцтво, що офіційно підтверджує особу; 3) письмовий твір, грамота і т.ін., як свідчення про щось історичне, важливе [Словник 1971, с.341].

У вузькому значенні документ розглядають як “інформацію, закріплену на матеріальному носії чи документовану інформацію” [ГОСТ Р 51141–98].

На думку лінгвістів документ – це текст певного жанру, який “є елементом письмового ділового спілкування та має юридичну силу” [Шварцкопф 1996, с. 271], “текст, керуючий дією” [Рождественский 1979, с.108].

В ракурсі даного дослідження ми розглядаємо документ – як продукт офіційно-ділового дискурсу, зафіксований в письмовому вигляді з дотриманням чітких форм складання, націлений на збереження та передачу інформації у діловому просторі. Документи можуть містити різну інформацію щодо процесів, які відбуваються в суспільстві. Отже, призначення документу в загальному розумінні зводиться до потреби фіксування в письмовому вигляді відомостей, необхідних для здійснення різноманітних дій.

Як результат суспільного розвитку, документи з’являються та функціонують в певному соціальному середовищі, тобто, досліджуючи їх, слід враховувати як лінгвістичні так і екстралінгвістичні фактори, оскільки “текст документу уявляє собою лінгвістичний об’єкт, що знаходиться під впливом як власне лінгвістичних факторів – функціонального відбору стилістичних мовних засобів, так і ряду регулюючих положень, що мають поза лінгвістичні, стандартизуючи та уніфікуючи підстави” [Косова 2010, с.7]. Фокусом даної розвідки виступають англійські митні документи. Це великий комплекс документації, який застосовується для здійснення митного контролю та митного оформлення в багатьох країнах світу. У зв’язку з цим постає питання про атрибути митних документів, закономірності формування та функціонування таких текстів.

Офіційно-діловий дискурс представляється у вигляді системи ієрархічних відносин між різними текстами, що належать до нього. І вивчення митних документів, на наш погляд, неможливо без урахування їх місця та ролі в даному дискурсі, в системі документації та їх видовій співвіднесеності. Тексти офіційно-ділового дискурсу відрізняються своїм різноманіттям і, як результат, саме це викликає складності в їх систематизації і не дозволяє створити їх єдину несуперечливу класифікацію. Так, Н.І.Гендіна [Гендіна, с.1] пропонує згрупувати офіційно-ділові документи відповідно до трьох підстилів офіційно-ділового стилю. Таким чином, на її погляд, існують дипломатичні (меморандуми, ноти тощо), офіційні видання (закони, постанови, укази) та ділові документи (інструкції, доповідні, довідки, службове листування).

Ґрунтуючись на її класифікації пропонуємо поділити офіційно-ділові документи на види відповідно до області їх застосування та стилістичної своєрідності (Рис. 1): дипломатичні, військові та, власне, ділові документи (бізнес-документація).

Сферою застосування дипломатичних документів виступають міжнародні/дипломатичні відношення. Прикладом таких документів можуть бути ультиматуми, меморандуми, дипломатичне листування тощо. Військові документи існують в різних військових структурах. Наприклад, устави, накази, донесення тощо. Сфера застосування ділових документів – різні адміністративно-відомчі, виробничі взаємовідносини. До таких документів належать контракт, договір, заява про прийом на роботу, наказ про звільнення, службове листування та інші.

До розряду ділових документів, на нашу думку, також слід віднести митні документи, оскільки вони є офіційними документами (оформлюються посадовими особами) та супроводжують усі стадії митних операцій, і, як результат, відображають ділові відносини, що пов’язані з транспортуванням певного товару через державний кордон.

Дослідження такого роду документів потребує дати визначення також поняттю “митний документ”. Пропонуємо таку дефініцію: митний документ – це складова офіційно-ділового дискурсу, що являє собою стандартизований текст, призначений для передачі та збереження ділової інформації, оформлений митними органами з метою забезпечення ефективного управління митною справою.

Як відомо, правове регулювання міжнародних перевезень визначається міждержавними конвенціями, угодами та законодавствами держав-учасниць зовнішньоекономічної діяльності. У зв’язку з цим на міжнародному рівні узгоджено використання певного пакету митної документації, який є необхідним для проходження кордону.

Так, до митних документів [Гребельник 2014, с.354] належать митні декларації, сертифікати походження товару, сертифікати якості, документи, що забезпечують пільгове оподаткування, страхове свідоцтво, інвойс, проформа-інвойс тощо. Це, дійсно, великий пласт документації, який до цього часу залишався поза увагою лінгвістів.

Рис. 1. Англомовний офіційно-діловий дискурс

З точки зору інформаційної складової таких текстів та їх практичних цілей, вважаємо можливим виділити наступні види митної документації: декларації, комерційні документи, сертифікати та документи, що забезпечують пільгове оподаткування (Рис. 2).

Митні декларації є стрижневими документами даного комплексу, комунікативна інтенція та практична ціль яких надати митним органам основну інформацію, що необхідна для митного контролю (Cash declaration, Cargo Declaration та ін.). Передача змісту даного документу, тобто форма декларування, може бути як вербальною, так і невербальною.

Усі інші митні документи є додатковими, оскільки вони додаються до декларації, виконують другорядні функції і, як результат, знаходяться в периферійному положенні в корпусі таких текстів.

Окремим видом митної документації є сертифікати. Практична інтенція такого роду текстів – інформувати про походження, характеристики та стан товару/вантажу (Certificate of Origin, Quality Certificate, Phytosanitary Certificate, Weight Certificate та ін.).

Крім того існують митні документи, що забезпечують пільгове оподаткування. Єдина тематична та цільова спрямованість таких текстів дозволяє виділити таку документацію в окремий вид (ATA Carnet Application Form та ін.).

До комерційних документів слід віднести такі митні документи, як інвойс, проформа-інвойс та ін. Такий вид митної документації містить відомості про платежі, вартість товару, митні збори тощо (Invoice, Proforma Invoice, Packing List та ін.).

Рис. 2. Види митної документації

Зрозуміло, що “специфіка будь-якого тексту документа полягає в його тісному взаємозв’язку з текстами інших документів, що складають певну систему” [Косова 2010, с.7]. Декларації, комерційні документи, сертифікати та документи щодо пільгового оподаткування формують уніфікований комплекс офіційних документів, що складаються митними органами виключно для митних цілей. Митні документи пов’язані один з одним, знаходяться в відношеннях ієрархії та являють собою єдиний системний блок, спрямований на забезпечення процесу митного оформлення та контролю.

Оскільки дані документи мають певні практичні цілі, вони характеризуються конкретними формами складання. Так, клішовані митні документи вимагають чіткої композиційної структури. Кожен документ має заголовок/назву, який відображає його зміст та допомагає адресатам орієнтуватися. Нейтральність та офіційність – характерні риси таких документів. Необхідно згадати і про строго регламентований вибір мовних засобів, притаманний даним текстам. Структура митних документів, їх організація, композиційно-мовні особливості обумовлені в першу чергу екстралінгвістичними чинниками. Вони мають чіткі фіксовані друковані форми, що дозволяє швидко заповнити необхідні документи для прискорення процедури переміщення товарів через митний кордон держави. Таким чином, провідну роль в формуванні та функціонуванні таких текстів, безумовно, відіграє “комунікативна ціль, що визначається тією практичною діяльністю, в якій беруть участь комуніканти” [Шейна 2011, с.140].

Прикладом, може слугувати митна декларація, якій властиві усі характерні ознаки текстів офіційно-ділового дискурсу. Будучи основним документом, що оформляється при переміщенні товарів через кордон держави, декларація передбачає однозначність

комунікативної цілі – надати інформацію про вантаж та його митну вартість, про транспортний засіб, який здійснює доставку, про відправника та одержувача вантажу. Володіючи стандартною друкованою формою, такий документ буде відрізнятися лише даними про вантаж (вага товару, його вартість) та даними про відправника та одержувача, сама ж форма документу залишається незмінною з характерною однаковою структурою. У митній декларації завжди повинна міститися конкретна, чітка інформація, та й розташовуватись вона повинна в точно визначеному місці, що свідчить про регламентованість та стандартизованість такого тексту.

Необхідно також зазначити, що митні документи належать до текстів, що не тільки надають певну інформацію, а й фіксують прийняття рішення стосовно постачання товару, тобто володіють однозначністю комунікативної цілі.

Таким чином можемо зробити наступні **висновки**:

– митні документи належать до офіційно-ділового дискурсу з усіма характерними для нього рисами;

– відносяться такі тексти до бізнес-документації, оскільки є офіційними документами, що видаються митними органами і супроводжують основні етапи проходження митного контролю;

– англомовні митні документи являють собою уніфікований, “зручний тип інформації”, що дає можливість, враховуючи певні практичні причини, прискорити комунікативний процес і передавати відомості в компресованому/стиснутому вигляді.

– відповідно до інформаційної спрямованості та практичних цілей виділяються наступні види митної документації: декларації, комерційні документи, сертифікати та документи, що забезпечують пільгове оподаткування.

– суттєво важливим є і те, що митні тексти складають єдиний інформаційний блок, де всі документи взаємозалежні. При цьому митні декларації займають ключове місце в даній системі текстів, оскільки є, на наш погляд, вузловими документами даного комплексу.

Важливим **напрямом подальшого дослідження** митної документації вважається питання закономірності формування та функціонування таких текстів, аналіз митних документів з когнітивної точки зору.

Література:

- Большая Советская Энциклопедия (в 30 томах)/ Гл. ред. А.М. Прохоров. – Изд.3-е. – М.: «Советская энциклопедия». – Т.8. – 1972. – 572с. Гендина Н.И. Официально-деловой текст и его разновидности. [Электронный ресурс]. Режим доступа до журналу: www.pandia.ru. Гребельник О.П. Митна справа / О.П. Гребельник. – К.: Центр учбової літератури. – 2014. – 472с. Косова М.В. Специальная лексика в документном тексте: аспекты лингвистического анализа / М.В.Косова // Вестник Волгогр. Гос. ун-та. Сер.2., Языкознание – 2010. – Вып.№2(12), Т.2. – С.7–12. Рождественский Ю.В. Введение в общую филологию / Ю.В. Рождественский. – М.: Высш. Школа, 1979. – 224с. Словник української мови: в 11 томах. – Київ: «Наукова думка», Т. 2. – 1971. – 356с. Шварцкопф Б.С. Официально-деловой стиль / Б.С. Шварцкопф // Культура русской речи и эффективности общения. – М.: Наука, 1996. – 441с. Шеина И.М. Единицы и способы языковой концептуализации в деловом письме: монография / И.М. Шеина // ; Рязан. гос. ун-т им. С.А.Есенина. – Рязань, 2011. – 340с.*

УДК 81'42

СЕЛІВАНОВА О. О.

(Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького)

КОМУНІКАТИВНА ВЗАЄМОДІЯ: АКСІОМАТИКА

У статті схарактеризовано процесуальну складову комунікативної ситуації – комунікативну взаємодію як взаємно детерміновану діяльність партнерів спілкування, спрямовану на інформаційний обмін і вплив. Розглянуто різні підходи до трактування комунікативної взаємодії і її типології. Здійснено опис базових аксіом комунікативної взаємодії, притаманних будь-якій ситуації спілкування.

Ключові слова: комунікативна взаємодія, інтеракція, аксіома, комунікант, інтенція, тезаурус, дискурсологія.

Селиванова Е. А. Коммуникативное взаимодействие: аксиоматика. В статье охарактеризована процессуальный компонент коммуникативной ситуации – коммуникативное взаимодействие как взаимно детерминированная деятельность партнеров общения, направленная на информационный обмен и воздействие. Рассмотрены различные подходы к трактовке